

Ämnesområdets betydelse för flickors och pojkars talutrymme

En studie om hur talutrymmet fördelas mellan könen
inom olika ämnesområden

Mikael Aaro

Luleå tekniska universitet

Lärarytning

Allmänt utbildningsområde C-nivå
Institutionen för Pedagogik och lärande

Ämnesområdets betydelse för flickors och pojkars talutrymme

-en studie av hur talutrymmet fördelas mellan könen inom olika
ämnesområden

Mikael Aaro

Luleå tekniska universitet

Lärarytning med inriktning mot samhällsvetenskap och engelska mot senare år

Vetenskaplig handledare: Anna Öqvist

Förord

Jag vill börja med att ge rektor, lärare och elever på den skola i Uppsala kommun ett stort tack för att de deltagit i min studie. Med deras hjälp har jag fått en god inblick i hur det fungerar i dagens skola med fördelandet av talutrymme i de olika ämnesområdena. Jag vill även ge min handledare Anna Öqvist ett stort tack för det stöd och hjälp jag fått med mitt arbete, evigt tacksam. Slutligen hoppas jag att jag väckt tankar med den studie jag gjort angående elevers talutrymme i de olika ämnesområdena.

Uppsala 2010

Mikael Aaro

Abstrakt

Syftet med studien var att undersöka hur talutrymmet fördelas mellan flickor och pojkar inom olika ämnesområden, samhällsorienterande ämnen samt idrott och hälsa, och hur elever upplever sig bli behandlade av pedagoger utifrån könstillhörighet inom de olika ämnesområdena i år nio. Studien genomfördes i en år nio klass i Uppsala kommun där antalet elever var 27 stycken. Som metod användes observationer med samtliga elever och intervjuer med 10 elever, fem stycken flickor respektive fem pojkar, som slumpmässigt valdes ut. Resultatet visar att talutrymmet inte fördelas likvärdigt till pojkar respektive flickor inom de olika ämnesområdena, flickor (60%) ges mer talutrymme i de samhällsorienterande ämnena och pojkar (65-67%) i idrott och hälsa. Även elevernas upplevelser kring hur de blir behandlade av pedagoger i de olika ämnesområdena tycks stärka detta mönster. Pojkar (65% i Samhällsorienterande ämnen respektive ca 68% i idrott och hälsa) visar sig även få flest tillsägelser inom de båda ämnesområdena och flickorna (70%) tycks få mer uppmuntran inom idrott och hälsa än pojkarna som fick mest (60%) av uppmuntran i samhällsorienterande ämnen.

Nyckelord: Ämnesområde, Talutrymme, Genus, Jämställdhet, Interaktion

Innehållsförteckning

Inledning	1
Bakgrund	2
Genus som begrepp	2
Förankring i styrdokumentet	2
Flickors och pojkar agerande och bemötande i klassrummet	3
Pedagogers och elevers beskrivning av sin inbördes relation och klassrumssituation.	4
Syfte	6
Forskningsfrågor	6
Metod	6
Observation som forskningsmetod	6
Den kvalitativa forskningsintervjun	7
Urval och undersökningspersoner	7
Etiska aspekter	8
Genomförande	8
Analys	10
Observationer	10
Intervjuer	10
Resultat	11
Observationer i samhällsorienterade ämnen	11
Talutrymmet i lärande situationen	11
Tillsägelser och uppmuntran i lärande situationen	11
Observationer i idrott och hälsa	12
Talutrymmet i lärande situationen	12
Tillsägelser och uppmuntran i lärande situationen	12
Intervjuer	12
Sammanfattning	14
Diskussion	15
Metoddiskussion	15
Resultatdiskussion	15
Skillnader i talutrymme mellan olika ämnesområden	15
Slutsats	17
Fortsatt forskning	17
Referenser	18
Elektronisk källa	19
Bilagor	

Inledning

I Sverige går över en miljon barn och ungdomar dagligen till skolan och 82.000 pedagoger går till sin arbetsplats och möter dessa barn och ungdomar. Dessa elever och pedagoger kommer dagligen att ingå i interaktion med varandra och hur denna interaktion fungerar dem emellan påverkar både lärande situationer och den kunskapsmässiga utvecklingen i skolans verksamhet. Utifrån mina praktikperioder har jag uppmärksammat att pedagoger tycks se pojkar som ett hot som stör ordningen och att de får mer talutrymme än vad flickor får i både klassrum och i lärande situationer. Detta tycks, enligt Einarsson (2003), bero på att pojkarna får mycket uppmärksamhet av pedagogen i både negativ och positiv bemärkelse. Detta visas främst i situationer då de stör och blir tillsagda men även genom att visa goda kunskaper och därigenom får positiv uppmärksamhet

Trots mina erfarenheter och iakttagelser tycker jag mig, i likhet med Wernersson (2006) och Biddulph (1998), uppleva att en förändring är på gång. Flickor börjar inta en starkare position i klassrummet och ta mer av talutrymmet genom att vara mer framträdande i lärande situationer som vid muntliga uppgifter. De visar ofta upp goda kunskaper och är inte i de flesta fall lika tillbakadragna som det påvisas i tidigare forskning. Där lyfts flickor fram som att de inte får möjligheten att ta lika stor plats, inte lika stort talutrymme och inte får lika mycket uppmärksamhet som pojkar i klassrummet (Öhrn, 1990, Einarsson & Granström, 2002).

Tidigare forskning tycks därmed visa att flickor börjar inta en starkare position i klassrummet och att talutrymmet har blivit mer jämnt fördelat mellan könen. Utifrån detta har frågor väckts hos mig och en nyfikenhet och eftertanke som blivande pedagog är huruvida skolämnet kan ha betydelse för vilket talutrymme och utrymme flickor respektive pojkar ges och tar. Kan det vara så att flickor får större utrymme i vissa skolämnena och pojkar i andra? Det vill säga, finns det variationer på hur stort utrymme eleverna tar beroende på vilket skolämne som är i fokus? Denna utgångspunkt, huruvida skolämnet har betydelse för flickors respektive pojkars utrymme som de ges eller tar är en ingång som är mindre beforskat. Därför kommer fokus i denna studie vara att studera detta närmare.

Bakgrund

Genus som begrepp

Gothlin (1999) menar, när det gäller genusperspektiv i forskning och undervisning om begreppet genus, att det finns kulturella och biologiska skillnader mellan män och kvinnor som utgör begreppet genus. Genus började användas i Sverige på 1980-talet och syftar inte enbart till en viss identitet utan också till hur könsskillnader konstrueras i en social interaktion och hur dessa skillnader förhåller sig till varandra. Gothlin menar också att genus är relaterat till makt i avseendet att det är socialt förhållande som är baserat på en uppfattning om skillnader mellan könen.

De senaste åren har det socialkonstruktivistiska perspektivets inflytande bidragit med en förståelse för hur genus skapas eller reproduceras i den kultur som vi individer lever i. Inom genusforskning har feministiska anhängare problematiserat relationen mellan det biologiska könet och det sociala könet (genus) genom att argumentera för hur kategorierna kön (manligt/kvinnligt) är en produkt av genus istället för det omvända. Kön ses därmed som något konstruerat och som varierar beroende på tid, rum och kontext (Fuss, 1989). Kritik mot denna forskning riktas av essentialismen där sanningar och dualism om det naturliga könet anses vara fixerat, stabilt, naturligt och sammanhängande. I den här studien utgår jag ifrån att kön är någonting som dagligen konstrueras genom språk och kroppsliga handlingar, ett synsätt som går i linje med det socialkonstruktivistiska perspektivet i vilket kön ses som någonting som görs i en ständigt pågående process genom upprepade praktiker. Genom detta sätt att tänka ses inte flickor och pojkar som statiska kategorier, det vill säga att kön inte är något vi har genom en slags inre kärna som styr hur vi beter oss utan någonting som görs i en ständigt pågående process genom upprepade praktiker (Davies, 1989; Butler, 1993; Connell, 1996; Whitehead, 2002).

Att genus inte är något vi "har" utan något som kontinuerligt "görs" har utvecklats av Judith Butler (1993). Hon hävdar att kön måste betraktas som en social konstruktion eftersom föreställningarna om kön redan finns i världen när barnet föds. Hon utvecklar begreppet performativitet, ett begrepp som används för att framhålla hur alla människor förhåller sig till en genusordning. Genusordningen är ett begrepp som används för att benämna den sociala struktur som skapar och upprätthåller maktrelationer mellan kvinnor och män. Butler menar att kärnan med begreppet performativitet handlar om att det inte finns ett naturligt ursprung till kön utan det handlar om upprepningar, stereotypa beteenden och verbala framställningar om hur kön konstrueras. Människan styrs därmed, enligt henne, av olika kulturella ideal som vi varje dag försöker efterlikna, därigenom blir könsidentiteten en inre kärna som styr hur vi beter oss som människor.

Förankring i styrdokument

Skolverket (1994) framhåller att genusforskning från 1990-talet visar att pojkar hade bättre förutsättningar att komma till tals på lektioner. Skolans plikt är att ge alla elever, oavsett kön, möjlighet till samma förutsättningar till lärande. Det innebär att skolan ska ta ansvar för att pedagoger får kunskaper om pojkars och flickors olika förutsättningar och möjligheter till lärande och att pedagogerna, utifrån detta, får kunskap att kunna förändra sin egen undervisning, gällande arbetssätt och innehåll på lektioner. Sabljar (2004) betonar att skolan är en mycket viktig institution för arbetet med jämställdhet i samhället eftersom barn tillbringar stor del av dygnet där. I läroplanen för det obligatoriska skolväsendet och de

frivilliga skolformerna (Lpo 94) finns det flertalet förmaningar om hur skolan ska arbeta för att främja kvinnors och mäns lika rätt och möjligheter.

Skolan skall aktivt och medvetet främja kvinnor och mäns lika rätt och möjligheter. Det sätt på vilket pojkar och flickor bemöts och bedöms i skolan, och de krav och förväntningar som ställs på dem, bidrar till att forma deras uppfattningar om vad som är kvinnligt och manligt. Skolan har ett ansvar för att motverka traditionella könsmonster (Lpo 94, s.4).

Skolan skall även aktivt medvetet påverka och stimulera de grundvärden som vårt samhällsliv vilar på (Lpo 94, s.8).

Skolan har en viktig uppgift när det gäller att förmedla och hos eleverna förankra de grundläggande värden som vårt samhälle vilar på. Bland dessa värden finns alla människors rättigheter och en mycket viktig faktor för denna studie, jämställdhet mellan män och kvinnor (Lpo 94, s.3).

Läraren skall verka för att flickor respektive pojkar får ett lika stort inflytande över och utrymme i undervisningen (Lpo 94, s.13).

I en studie av Skolverket (1999) framhålls hur elever i skolan upplever en stor brist på samtal med vuxna, vilket framförallt tycks handla om den stora brist på tid som finns och den prioritering som pedagogen måste göra. Genusforskning nationellt och internationellt har intresserat sig för att studera vad som händer i dessa interaktioner och Öhrn (1990) lyfter fram att interaktion i klassrummet kan delas i två huvudområden som båda har direkt relevans för empiriska studier. De båda fokuserar på klassrumssituationen men från två olika infallsvinklar: den som visar flickors och pojkars agerande och hur de bemöts i klassrummet och den andra som berör forskningen om hur lärare och elever av olika kön själva beskriver sin inbördes relation och klassrumssituation.

Flickors och pojkars agerande och bemötande i klassrummet

Ett flertal forskare har fokuserat på att studera hur flickors och pojkars agerande och bemötande i klassrummet ser ut. Hargreaves (1998) visar i en brittisk studie hur talutrymmet fördelas i klassrummet. Han lyfter fram att 50% av den totala kommunikationen i klassrummet som pedagogen involveras i är individuell kontakt med enskilda elever. 11% finns ingen interaktion och den resterande tiden riktar sig pedagogen till hela klassen. Hargreaves betonar att pojkar dominerar gällande talutrymme i klassrummet och får flest kontakter med pedagogen men att dessa tycks handla mer om tillsägelser. Liknande resultat visar även Öhrn (1990) där hon betonar att i en tredjedel av de klasser som hon observerat var det merparten pojkar som fick flest kontakter med pedagogen. Detta förklaras genom att pojkar kommenterar undervisningsformen, dess innehåll, hur pedagogen bedriver lektionen men också att pojkar syns mera fysiskt och ber om pedagogens uppmärksamhet mer än flickor. Får inte pojkar den uppmärksamhet de söker bryter de ofta mot klassrums reglerna för att påkalla uppmärksamheten. Öhrn (1990) noterade även att pedagoger ofta ger mer både positiv och negativ kritik till pojkars arbetsinsats för att behålla kontrollen över klassrummet. Hon lyfter också fram att flickor och pojkar har olika funktioner i klassrummet och att de har olika roller. Pojkarna får ofta producerande uppdrag där de med egna utvecklingar svarar på pedagogens frågor medan flickor får reproducerande uppdrag som att läsa högt och ge korta faktasvar.

Forskning gällande hur elevernas kön påverkar i klassrummet har det forskats mycket om men hur lärarens kön påverkar denna process har det forskats sparsamt om. Einarsson (2003) har dock lyft fram denna aspekt i en studie som handlade om hur talutrymmet fördelades och lyfter särskilt fram hur pedagoger av olika kön fördelade talutrymmet och uppmärksamheten i klassrummet. Hon fann att kvinnliga pedagoger interagerade lika mycket med pojkar som flickor jämfört med manliga pedagoger som interagerade mer med pojkar än med flickor. Hon upptäckte även att det fanns stora skillnader på hur de olika könen bemöttes och fick utrymme i klassrummet. De skillnader som Einarsson kunde se var att flickor bemöttes på ett bättre sätt medan pojkar oftast behandlades hårdare och fick mer negativ uppmärksamhet. Flickor bemöttes med större tolerans än pojkarna.

Det finns andra studier som visar att pojkar bemöts med stor respekt av pedagoger och detta ger flickor mindre utrymme och som kan sänka deras självförtroende. Wernersson (1977) betonar att flickor i de tidigare skolåren har en mer positiv inställning till skolan generellt än vad pojkar har. Däremot, ju äldre eleverna blir, ökar pedagogernas intresse till pojkars fördel och då sänks och försämras flickors självförtroende. Även om pojkar är generellt sett mer bråkiga finner pedagoger dem mer intressanta att undervisa och ger dem dessutom mer beröm under lektionerna.

Pedagogers och elevers beskrivning av sin inbördes relation och klassrumssituation

Det är inte bara flickors och pojkars agerande och bemötande som varit fokus i forskning. Olika forskare har även riktat fokus på pedagogers och elevers beskrivning av sin inbördes relation och klassrumssituation. En av dessa forskare, Einarsson (2003), har studerat hur pedagogers kön kan påverka hur de bemöter och fördelar elevernas utrymme i klassrummet på olika sätt. Hon lyfter fram, utifrån elevernas egna upplevelser, att pedagoger behandlar pojkar och flickor på olika sätt och att denna särbehandling upplevs som tydlig och uppenbar. Endast ett fåtal elever i denna forskning upplevde sig bli behandlade på ett likvärdigt sätt. Anmärkningsvärt i studien var att pojkar upplevde att pedagoger visade mer negativ uppmärksamhet mot dem och gav dem hårdare tillsägelser samtidigt som flickor ansågs få större tolerans från pedagoger och att de var mer tillmötesgående och överseende mot dem än mot pojkar. Flickor tycktes ha samma bild som pojkar och upplevde en orättvis behandling i klassrummet, framför allt att pojkar inte alls fick samma goda behandling som flickor. Orsaken till detta berodde, enligt flickorna, att pojkars kontakter med pedagogen oftast var av negativ karaktär eftersom pojkars beteende inte alltid var det bästa.

Liknande resultat visar även Good, Sikes och Brophy (1973) som i en studie fokuserat på huruvida det finns skillnader i det utrymme och den talfördelningen som läraren ger till flickor respektive pojkar i klassrummet. De upptäckte liknande resultat som Einarsson (2003) men betonar att lågpresterande pojkar troligtvis är de som får mycket uppmärksamhet i klassrummet och därför blir jämförelsen med flickor svår att analysera. Öhrn (1990) menar dock att varför pedagoger oftare vänder sig till pojkar, trots att flickor söker mer uppmärksamhet från pedagoger, tycks bero på att flickors mer tillbakadragna sätt innebär att pedagoger mera sällan tar kontakt med dem. Gällande uppmärksamheten mellan flickor och pojkar i klassrummet visar Clarricoates (1978) på två andra orsaker, dels att pedagoger skulle vara rädda att förlora kontrollen över klassrumssituationen och att pojkar då utgör ett större hot än vad flickor gör. Dels att pedagoger förväntar sig olika från pojkar och flickor. Clarricoates menar då att pojkars prestation tas som ett verkligt intresse jämfört med flickors som klassas som institutionella förväntningar. Högt presterande pojkar får då mycket

uppmärksamhet i positiv bemärkelse jämfört med låg presterande lågpresterande pojkar som då befaras utgöra största hotet mot klassrumssituationen för pedagogen och därmed får mycket uppmärksamhet men av ett negativt slag.

Inom exempelvis idrott och hälsa finns det generella föreställningar om en stor skillnad i hur flickor respektive pojkar behandlas av pedagoger och att det är stora skillnader i hur stort utrymme eleverna får i detta skolämne. Enligt Larsson, Fagrell & Redelius (1999) förekommer stora skillnader i hur pojkar respektive flickor får utrymme och ges samma chans inom ämnet. De har i en studie upptäckt att pedagogerna inom idrott och hälsa behandlar flickor olika jämfört med pojkar. De beskriver bland annat i sin studie hur en idrottslärare särbehandlat flickor och sagt att de inte behöver utföra en specifik övning eftersom den första flickan som prövade, inte klarade övningen som krävde mycket styrka. Det som studien belyser är att det visst finns flickor som troligtvis klarar denna övning men generellt sett har pojkarna större muskelmassa och kan klara dessa övningar. Larsson, Fagrell & Redelius frågar sig hur pedagoger inom idrott och hälsa verkligen arbetar för att skapa likvärdig undervisning där villkoren är detsamma för flickor respektive pojkar. De framhåller att många pedagoger försöker använda sig av delade lektioner där pojkar respektive flickor utför samma aktivitet men åtskiljt. Flera lärare i studien anser att detta skulle ge en bättre utövning då flickor får mer plats till sin aktivitet och pojkar inte tar över. Det som också är märkbart i studien är den krav sänkning som flertalet pedagoger gör på flickors prestation i idrott och hälsa jämfört med pojkars. Det går inte i linje med vad skolans strävans mål är, det vill säga att ge likvärdig utbildning oberoende av kön. I resultatet visas även hur en manlig pedagog skämtar med pojkar under lektionen med styrka som tema men ingen flicka får någon skämtsam kommentar. ”Se stolt och manlig ut” var en av många kommentarer som pojkar fick. Redan här ges pojkar ett större utrymme plus att det påvisar skillnader i könsidentitet där mannen framställs som en stark och ståtlig person som ska se stolt ut över vad han är.

Liksom i skolämnet idrott och hälsa finns det studier som visar att flickor och pojkar presterar olika på prov eller andra prövningar i olikartade ämnesområden. Francis, Skelton & Smulyan (2006) har i en studie lyft fram att pojkar mestadels presterar bättre inom de vetenskapliga områdena än vad flickor gör. Flickor presterar däremot bättre än pojkar i de flesta övriga ämnena i skolan och lämnar för det mesta skolan med bättre betyg både i högstadiet och gymnasiet. Francis, Skelton & Smulyan belyser även, utifrån amerikanska studier där man undersökt elevernas prestations nivå, att flickor presterar bättre vid nationella prov jämfört med pojkar. Vidare menar dem att nya stereotyper har växt fram där pojkar framställs som underpresterande och flickor som överpresterande. Pojkar beskrivs som problematiska dels i klassrummet och dels för pedagogen i lärande situationer jämfört med flickor som är värdefulla för stämningen i klassrummet med sitt lugna sätt att vara. Detta går i samma linje med vad Clarricoates (1978) menar med att pedagogerna ser pojkarna mer som ett hot mot ordningen i klassrummet.

Syfte

Syftet med denna studie är att undersöka hur talutrymmet fördelas mellan flickor och pojkar inom de olika ämnesområdena, samhällsorienterande ämnen samt idrott och hälsa, och hur eleverna upplever sig bli behandlade av pedagogerna utifrån könstillhörighet inom de olika ämnesområdena i år nio.

Forskningsfrågor

Finns det skillnader i talutrymme mellan flickor och pojkar beroende på vilket ämnesområde som är i fokus?

Bemöter pedagoger flickor och pojkar på olika sätt inom de olika ämnesområdena?

Upplever flickor och pojkar att de blir olika behandlade av pedagogerna och upplever de att de blir olika behandlade i olika ämnesområden?

Metod

I metoddelen beskrivs vilka metoder som använts i studien. Jag redogör för urval, försökspersoner, etiska aspekter, genomförande av studien och avslutnings berörs analys.

Observation som forskningsmetod

Kunskap om huruvida talutrymmet fördelas mellan pojkar och flickor inom olika ämnesområden kan svårigen uppfattas genom muntliga beskrivningar och berättelser. Av den anledningen har observation valts som forskningsmetod. Att fånga elevers upplevelser av hur de blir behandlade av pedagoger i de olika ämnesområdena kan dock bli svårt att få svar på via observationer. Därför har jag valt att kombinera observation som forskningsmetod med den kvalitativa forskningsintervjun.

Observationer är, enligt Patel & Davidsson (1994) mest användbara då vi ska undersöka beteenden och skeenden i naturliga situationer och studera beteenden och skeenden i ett naturligt sammanhang i samma stund som de inträffar. Hammersley & Atkinson (1995) menar, till skillnad från användning av intervju, att vi inte är beroende av att individerna har en tydlig minnesbild som de dessutom skall kunna vidarebefordra så att vi uppfattar den rätt. Patel & Davidsson (1994) framhåller att det finns två typer av observationer: strukturerade och ostrukturerade. Den strukturerade observationen ska användas då man studerar situationer och beteenden och dokumenteras genom anteckningar eller avprickningar som görs på ett kategorischema. Detta kategorischema är väl strukturerat så varje beteende eller skeende som observatören ska observera enkelt kan prickas av. Patel & Davidsson menar därigenom att observatören på ett enklare sätt kan analysera materialet efter varje avslutad observation. Genom att läsa igenom dessa observations schaner flera gånger efter avslutade observationer kan observatören nå målet, att finna mönster, likheter och skillnader i det som undersökts. Patel & Davidsson betonar att ostrukturerade observationer oftast används för att kunna inhämta så mycket information som möjligt kring ett visst problemområde. Vid dessa observationer används inte något utprovat observationsschema utan allting registreras vilket är i stort sett omöjligt även om man är en mycket skicklig observatör. Observatören gör små anteckningar som sedan sammanställs. Den ostrukturerade observationen är, enligt Patel & Davidsson, svårare att använda sig av vid längre observationer eftersom anteckningarna måste sammanställas och med allt för många anteckningar kan det bli svårt att komma ihåg exakt

vad som menades med just den specifika anteckningen. I min studie har jag enbart använt mig av den strukturerade observationen eftersom jag ansåg att det är enklare att sammanställa och bortfall av fakta är minimalt jämfört med den ostrukturerade observationen. Den strukturerade observationen gjorde det enklare att se skeenden under lektionen samtidigt som jag prickade av i mitt kategorischema. Avprickningarna är sedan mycket lätta att sammanställa och kan efter sammanställningen analyseras. Detta jämfört med den ostrukturerade observationen där små anteckningar ska skrivas och vissa skeenden kan hinna passera utan att man uppmärksammar dem när man skriver stöd ord. Dessutom kräver ostrukturerade observationer mer eftersom alla små anteckningar ska sammanställas och därefter analyseras.

Den kvalitativa forskningsintervjun

Som jag nämnt tidigare har jag även använt mig av den kvalitativa forskningsintervjun som forskningsmetod. Kvale (1997) definierar den som ”en unik, känsliga och kraftfull metod för att fånga erfarenheter och innebörder ur undersökningspersonernas vardagsvärld. Genom intervjun kan de förmedla sin situation till andra ur ett eget perspektiv och med egna ord” (s.70). Kvale menar vidare, liksom Patel & Davidsson (1994), att målet med den kvalitativa intervjun därmed blir att ta del av elevernas åsikter och via det vardagliga samtalet lära känna andra människor och skapa förståelse för hur eleverna uppfattar olika fenomen. Kvale (1997) betonar även att den kvalitativa intervjun är fruktbar och effektiv om man vill beskriva hur den intervjuade upplever och förhåller sig till olika fenomen. Eftersom en del i syftet är att ta reda på om det finns skillnader i hur flickor och pojkar upplever sig bli behandlade av pedagoger inom de olika ämnesområdena, blir det viktigt att förstå hur eleverna uppfattar fenomenet. Därför valde jag att använda mig av den kvalitativa forskningsintervjun.

Trost (2005) framhåller att en intervju kan ha olika grader av standardisering och strukturering. I likhet med Patel & Davidsson (1994) menar Trost (1997) att en låg grad av standardisering innebär att frågorna tas upp i den ordning som faller sig naturlig, intervjuaren anpassar sig efter den intervjuades språkval och följdfrågor kan förekomma. Intervjufrågorna ger intervjupersonen möjlighet att svara med egna ord. Detta i jämförelse med hög grad av standardisering då intervjuaren läser upp frågorna i exakt samma följd, med samma tonfall och utan förklaringar. Patel & Davidsson (1994) och Trost (1997) menar även att intervjun kan vara strukturerad vilket karakteriseras av att frågorna har fasta svarsalternativ i jämförelse med ostrukturerade då intervjun har öppna svarsmöjligheter. I min studie har jag valt en låg grad av standardisering med öppna ostrukturerade frågor, vilket gett eleverna möjlighet att svara efter egna erfarenheter. Jag har strävat efter att eleverna ska kunna styra över hur samtalet löper. Med detta som utgångspunkt anser jag att den kvalitativa forsknings intervjun passar bra till den del av mitt syfte som handlar om att undersöka ifall det skiljer sig i dagens svenska skola huruvida pojkar respektive flickor blir behandlade olika i de olika skolämnen. Det vill säga om de ges lika mycket talutrymme och plats i den lärande miljö som skolan är. Intervjun ger mig en god bild över elevernas egna tankar och reflektioner om deras situation i skolan.

Urval och undersökningspersoner

Studien genomfördes i en år 9 klass på en grundskola i Uppsala kommun. Urvalet av skola gjordes utifrån att det var den skola jag genomförde min sista verksamhetsförlagda utbildning på. Jag valde att inte observera klasser och pedagoger som jag undervisat eller arbetat med under den perioden. Detta val baseras på att jag fick en mer objektiv bild av elever och pedagoger som jag inte kommit i kontakt med tidigare. Klassen bestod av 27 elever varav 14

flickor och 13 pojkar. De pedagoger som observerades var olika, på idrott och hälsa var det en man på tisdagar och en kvinna på torsdagar. I det andra ämnet som jag observerade, Samhällsorienterande ämnen (Samhällsvetenskap, Geografi, Religion och Historia) var pedagogen en kvinna. I Samhällsorienterande ämnen observerades eleverna i två ämnen (Religion och Samhällsvetenskap).

Intervjupersonerna valdes ut genom ett slumpvis urval av fem pojkar och fem flickor från klasslistan. Som jag nämnde tidigare så var det en klass som jag inte tidigare mött så alla namn var okända för mig. Eleverna var på det stora hela positiva att ställa upp men det var två pojkar som inte ville delta i intervjun. Då valde jag två nya som tackade ja och vill delta i intervjun.

Etiska aspekter

När en studie skall genomföras finns alltid etiska ställningstaganden att ta hänsyn till. Patel & Davidsson (1994) och Trost (1997) förespråkar vikten av att behandla all den information som framkommer konfidentiellt. Intervjuaren och observatören ska värna om elevernas integritet vilket innebär att det inte går att identifiera individen eller på något sätt koppla informationen till eleverna. Med konfidentiellt menas att intervjuaren och observatören vet vart informationen kommer ifrån men att dessa uppgifter inte kommer med i redovisningen av arbetet. En annan viktig aspekt enligt Trost (1997) är att informera elever, personal och föräldrar om studien och samla in samtycke till studien. Jag informerade skolans rektor, berörda pedagoger och elever om studien och fick deras muntliga samtycke. Jag var noga med att informera elever och pedagoger att materialet skulle behandlas konfidentiellt och att ingen obehörig ska ta del av och få tillgång till det. Då barnen är omyndiga krävs förälders eller målsmans samtycke till att deras barn deltar i studien. Eftersom jag tillsammans med berörda pedagoger och rektor på skolan bedömde frågorna som icke stötande eller kränkande för elevernas integritet, ansåg jag det inte som största vikt att söka samtycke hos elevernas föräldrar. Därför gavs inte föräldrar eller målsmän möjlighet att ge samtycke till studien.

Genomförande

Studien påbörjades då jag tog kontakt med rektor på den berörda skolan och berättade om studien, hur jag skulle gå till väga och vilka metoder som jag skulle använda mig av. Efter rektorns godkännande samtalande jag med berörda pedagoger för att ge dem samma information som rektorn på skolan mottog av mig.

Trost (1997) menar att ett bra sätt är att ge elever bakgrunden till arbetet då det leder till en god miljö. Efter att informerat rektor och pedagoger träffade jag den klass som ingår i studien och informerade om syftet med studien och vilka metoder jag skulle använda mig av. Vidare informerades att fem flickor respektive fem pojkar slumpmässigt skulle väljas ut för intervjuer. När urval av intervjupersoner avslutats började förberedelserna med att konstruera intervjufrågor och göra ett kategorischema.

Patel & Davidsson (1994) anser att observationen är ett bra sätt att börja studierna med eftersom de ger en god grund att stå på innan andra metoder för fakta insamling påbörjas. Jag startade därför med att observera eleverna i idrott och hälsa och i olika moment vid samhällsorienterande ämnen. Ett kategorischema (se bilaga 2) användes där jag fyllde mina observationer. I kategorischemat prickade jag av, under lektionernas gång, hur talutrymmet såg ut bland flickor och pojkar. Enligt Patel & Davidsson (1994) är det viktigt att varje

undersöknings område preciseras, det vill säga att uppmuntran kan visa sig på flera olika sätt både genom tal och gester. Därför är det viktigt att dessa olika sätt av uppmuntran registreras, något jag följde i den utsträckning att jag såg dessa gester som pedagogen gav till flickor respektive pojkar. Kategorischemat delades upp i tre spalter: pojkar, flickor och pedagoger. Därigenom blev det enklare att pricka av de olika beteenden som utspelades. Talutrymmet prickades av då eleverna talade, fick ordet av pedagogen, blev tillsagda eller uppmuntrande. Elevernas spontana tal mellan varandra blev inte registrerat som talutrymme i lärande situationen. Användningen av kategorischemat gav mig en god möjlighet att kunna studera och fånga upp hur talutrymmet i klassen såg ut. Att använda mig av det gjorde det enklare för mig som observatör att följa med i lektionen samtidigt som jag kunde observera och när observationerna utfördes var jag inte deltagande i undervisningen utan studerade eleverna och pedagog på distans.

Lektionerna i idrott och hälsa följde jag under två dagar varje vecka i tre veckors tid, varje lektions tillfälle bestod av 60 minuter. Samhällsorienterande ämnena observerade jag under tre veckors tid där varje vecka innehöll tre lektions tillfällen som alla motsvarade 50 minuter. Då jag observerade eleverna i idrott och hälsa satt jag på en läktare i idrottssalen och när jag observerade eleverna i de samhällsorienterande ämnena förflyttade jag mig då och då för att kunna se reaktionerna på elevernas ansikte under interaktionerna. Det kan, enligt Patel & Davidsson (1994), vara negativt att vara en aktiv deltagande observatör i den grupp som observeras eftersom gruppens naturliga mönster kan förändras och observatören får inte se gruppen naturliga beteende. Genom att hålla mig på avstånd vid observationerna idrott och hälsa anser jag mig kunnat få en mycket god bild av hur gruppens naturliga beteende fungerar under deras vardag i skolan. När det gäller observationerna i de samhällsorienterande ämnena befann jag mig i klassrummet och trots att Patel & Davidsson (1994) anser att det kan störa eller förändra gruppens beteende så upplevde jag att klassen inte förändrades då jag inte var aktiv i deras undervisning. Detta var något som jag även frågade klassens pedagog om och hon kunde inte uppleva att stämningen var annorlunda på grund av min närvaro.

Då observationerna avslutats formulerade jag intervjufrågor och valde slumpmässigt ut fem flickor respektive fem pojkar från klasslistan. Efter mina tre observationsveckor påbörjades intervjuerna med eleverna. Dessa utfördes under en veckas tid med mellan två till tre intervjuer/tillfälle beroende på att intervjutiden varierade från elev till elev. Intervjuerna skedde på överenskommen tid på skolan under en så kallad klasstid som eleverna hade med sina mentorer. Detta tillvägagångssätt valdes utifrån flera olika aspekter. För det första för att underlätta deltagandet för eleverna. För det andra utifrån ett tidsperspektiv och för det tredje för att eleverna skulle känna sig trygga på hemmaplan. Trost (1997) betonar att det är till fördel för intervjupersoner om de får vistas i den miljö som är bekant. Jag valde därför att genomföra intervjuerna i ett rum där de ofta arbetar med grupparbeten och därmed i en miljö de känner sig bekväma i. Att sitta i ett grupprum medförde också att intervjuerna kunde genomföras utan att vi blev störda. En intervjuguide användes (se bilaga 1) och eleverna hade innan intervjun fått ta del av frågorna då det, enligt Trost (1997), ger ett gott utfall om intervjupersonerna fått se frågorna innan så de känner sig trygga med det. Det fanns några frågor som behövde extra förklaring eftersom några elever inte har så lätt med det svenska språket, något Kvale (1997) anser är ett mycket bra sätt att få bredare svar till undersökningen. Under intervjuerna användes ljudinspelning, vilket Trost (1997) menar är en fördel då ingenting faller bort och att den som genomför intervjuerna upprepade gånger efteråt kan lyssna på olika tonfall respektive tonhöjningar och betoningar. Han menar också att ljudinspelningar kan bidra till en ökad koncentration på frågor och svar för den som

intervjuar. Utifrån dessa två aspekter spelades intervjuerna in och transskriberades sedan ordagrant för att underlätta och möjliggöra bearbetning av materialet.

Analys

Intervjuer

Det datamaterial jag fått fram via intervjuer, i både anteckningar och ljudinspelningar, började genast bearbetas genom att jag strukturerade varje svar från alla elever under respektive fråga. Detta gjordes för att, i likhet med Patel & Davidsson (1994), enklare kunna finna mönster, likheter eller skillnader. Efter att ha gjort så med samtliga frågor lyssnade jag även igenom ljudinspelningarna för att kunna urskilja om det fanns något jag missat eller tveksamhet i de svar som jag fått av eleverna. Jag använde mig av Kvaales (1997) meningskoncentrering, det vill säga att jag förkortade långa uttalanden till kortare, väsentligare svar som hade koppling till mitt syfte. Genom analys och tolkning av elevernas svar på frågorna staplades dessa upp dem inom olika områden. Detta för att få en tydligare struktur och att kunna se svaren från olika synvinklar.

Observationer

Efter avslutade observationer sammanställdes avprickningarna från kategorischemat. Dessa siffror sammanfattades sedan under olika kolumner där pojkar respektive flickors talutrymme och plats analyserades. Exempelvis hur många tillsägelser som flickor respektive pojkar fick av pedagogen under lektionen. Detta gav mig en god bild över hur exempelvis talutrymmet fördelades och då kunde jag ganska snabbt finna olikheter eller mönster när det handlade om talutrymme i de olika skolämnena. Enligt Öhrn (1990) är det bra att slå samman interaktionsfrekvenser över lektioner då detta ger möjligheter att upptäcka mönster som kan vara svåra att upptäcka på enskilda lektioner. Därför sammanställdes kategorischeman efter varje observations dag eftersom jag då förenklade det avslutande arbetet med att sammanställa all fakta som jag fått under mina observationer. Det kan ju dock inträffa att enskilda små beteenden eller skillnader i enskilda lektioner kan gå förlorade ifall man slår ihop alla lektioner man observerat. Det jag menar är att små avvikelser kan gå förlorade vid en sammanställning av all fakta.

Resultat

Resultatet av studien presenteras i tre steg. Först presenteras observationerna och därefter intervjuerna. Avslutningsvis ges en sammanfattning.

Observationer i samhällsorienterande ämnen

Lektionerna i de samhällsorienterande ämnena hölls av en kvinnlig pedagog i 40-års åldern.

Talutrymmet i lärande situationen

Det blev tydligt utifrån observationerna i de samhällsorienterande ämnena att talutrymmet oftast fördelades till de elever som räckte upp handen. Det blev särskilt tydligt i min studie då det mestadels var flickor som räckte upp handen medan pojkar pratade rakt ut eller inte visade att de ville svara. Av de frågor som pedagogen tilldelade klassen under lektionerna fördelades talutrymmet till 60% för flickor och 40% för pojkar. Det fanns tendenser till att pojkarna inte engagerade sig i pedagogens frågor och därmed inte fick frågan lika ofta. I likhet med tidigare forskning tyder mitt resultat på att flickor börjar inta en starkare position i klassrummet och bli allt mer framträdande i lärande situationer (Wernersson, 2006; Biddulph, 1998; Öhrn, 1990). Samtidigt betonar skolverket (1994) att skolans plikt är att ge alla elever, oavsett kön, möjlighet till samma förutsättningar till lärande. Resultatet tycks dock visa att pedagogen ger flickor bättre förutsättningar då de tilldelas flest frågor. Om talutrymmet ska fördelas lika mellan könen och det ska vara en strävan att alla ska vara delaktiga, pojke eller flicka, så bör frågorna delas ut till pojkar också även om de inte räcker upp handen.

Talutrymmet tycktes dock vara mer jämfördelat mellan könen när det gällde de följdfrågor pedagogen ställde. Detsamma gällde de olika uppgifter pedagogen fördelade ut som till exempel att läsa högt ur boken, komma fram och peka på tavlan men även att föreslå arbetssätt på lektionerna.

Tillsägelser och uppmuntran i lärande situationen

Den uppmuntran pedagogen fördelade över klassen tilldelades oftare pojkar (60%) än flickor (40%). De uppmuntrande ord pedagog gav till pojkar var exempelvis ”kom igen nu, jag vet att ni kan” och ”varför inte visa kunskapen som jag vet att ni har”. Detta resultat kan jämföras med Einarssons (2003) studie vilken lyfter fram, gällande hur pedagoger fördelar tal utrymmet till flickor och pojkar, att det kan vara till fördel för pojkar med en kvinnlig pedagog eftersom pojkar tycks få mer uppmärksamhet av denne. Studien visar också att de tillsägelser som pedagogen fördelade till klassen, visade på stora skillnader. Pojkarna fick över 65% av dessa och flickorna under 35%. Pojkarna fick oftast tillsägelser för att de störde pedagogen vid genomgångar, kommenterade hur lektionerna skulle genomföras och pratade utan att rätta upp handen. Flickorna som fick färre tillsägelser fick oftast sina tillsägelser eftersom de pratade under pedagogens genomgång eller när någon annan elev fått ordet av pedagogen. Det som var talande var att pojkarna oftast fick tillsägelser som var uttryckta med hårdare ord från pedagogen än vad flickorna fick, exempelvis ”visst kan ni vara tysta nu” till flickorna jämfört med ”nu får det vara nog med ert pladder” till pojkarna.

Detta resultat går i linje med Einarssons (2003) studie, vilken visar att pedagoger tycks ge pojkar mer negativ uppmärksamhet, hårdare tillsägelser och att pedagoger är mer tillmötesgående mot flickor. Det tycks, likhet med Öhrn (1990), bero på att om inte pojkarna

den uppmärksamhet de söker bryter de ofta mot klassrums reglerna för att påkalla denna uppmärksamhet.

Observationer i idrott och hälsa

Skolämnet idrott och hälsa var fördelat på två pedagoger: en kvinnlig och en manlig.

Talutrymmet i lärande situationen

Studien visar, till skillnad från de samhällsorienterande ämnena, att talutrymmet på idrott och hälsa i mycket högre grad fördelas till pojkar än till flickor. På den manliga pedagogens lektioner fördelades talutrymmet till pojkar med 67% och den kvinnliga pedagogens med 65%.

Tillsägelser och uppmuntran i lärande situationer

Det talutrymme de båda pedagogerna ger eleverna tycktes inte bara handla om frågor fördelade från pedagogerna utan det handlar flertalet gånger om tillsägelser som ofta riktades mot pojkar. Detta resultat är inte unikt utan går i linje med Öhrn (1990), som menar att en orsak till detta kan vara att pojkar ofta bryter mot ordningen för att påkalla uppmärksamhet. Pojkar som var mycket högljudda och framåt på lektionerna fick alltså flest tillsägelser (68%) både på den manliga, respektive den kvinnliga pedagogens lektioner. Studien visar dock att andra uppgifter, som att bestämma hur aktiviteter skulle utföras och andra små uppgifter som att hämta olika föremål under lektionerna, fördelades jämnt mellan könen. Uppmuntrande ord och gester var det gott om under lektionerna, som ”mycket bra”, ”fortsätt i den stilen”, ”kul att du är här igen och har kläder med dig” och ”underbart att se”. Gesterna visade pedagogen med till exempel en klapp på axeln eller tummen upp till eleverna. Resultatet visade, trots detta, att båda pedagogerna gav mycket fler uppmuntrande ord till flickor (70%) i jämförelse med till pojkar (30%).

Intervjuer

Här nedan följer resultatet av intervjuerna. Jag har valt att presentera dessa utifrån varje fråga och därför sätts intervjufrågorna som rubrik.

Vad är jämställdhet för dig?

Eleverna tycktes ha god kännedom om jämställdhetsfrågor vilket kan bero på att pedagogerna på skolan för ett stort arbete med att föreläsa och arbeta på mer praktiska sätt med respekt. Majoriteten av eleverna ansåg att jämställdhet handlade om att alla ska ha lika rätt ”*att alla har samma rättigheter i samhället och i skolan*”, ”*bli behandlad på lika sätt*”, ”*att alla har samma rättigheter i samhället och i skolan men tror verkligen inte att det kommer ske att det blir lika rättigheter*”. Eleverna visar att de inte bara tänker på jämställdhet inom skolans ramar utan de kopplade jämställdhet till samhället i stort. Utifrån förmaningarna från Lpo 94, där alla elever ska ha samma rättigheter oavsett kön eller etnicitet tycktes skolan ha förankrat detta väl hos eleverna. I likhet med Sabljär (2004) verkar skolans hårda arbete med jämställdhets frågor ge resultat. Detta syns särskilt i denna studie då eleverna kopplar ihop jämställdhetsbegreppet med samhället i stort.

Tycker du att du blir likvärdigt behandlad i dagens skola och får pojkar och flickor lika utrymme i klassrummet?

Resultatet visar att det är individuellt hur eleverna känner att de blir behandlade i dagens skola. En flicka svarar: *"för det mesta så tycker jag det, men pojkarna får mycket tid av lärarna eller kanske tar mycket tid av lärarna för de är stökigare än vi tjejer i alla fall de flesta. Tycker dock att vi tjejer är ganska starka i vår klass"*. En annan flicka svarar *"pojkarna får mycket uppmärksamhet men det kanske inte alltid är för att de är duktiga eller så. I vår klass är många killar omogna och därför blir de tillsagda hela tiden det är sanningen. Tycker dock att lärarna ger alla chansen men alla vill ju inte svara eller delta lika mycket i diskussioner osv"*. Det fanns några pojkar som upplevde andra anledningar till varför alla inte fick lika mycket utrymme i klassrummet. Dessa pojkar menade inte att det alltid handlade om pedagogens sätt att fördela frågorna utan om elevernas sätt att engagera sig i den ställda frågan *"det tycker jag väl att jag blir men lärarna är ganska hårda mot oss killar tycker jag men vi kanske är stökigare än tjejerna. Absolut så försöker läraren fördela så alla får prata men det är inte alltid vi killar vill det, kanske inte alltid svara vid rätt tid typ då man ska räcka upp handen. Flickornas upplevelser går i linje med vad tidigare forskning lyfter fram om pedagogers upplevelser av pojkar som omognare och stökigare än flickor (Einarsson, 2003). Samtidigt går pojkarnas upplevelser i linje med den forskning som lyfter fram att pojkarna ofta får uppmärksamhet genom negativa sidor såsom att vara stökiga. Detta blir framförallt synligt i det Öhrn (1990) framhåller, att om inte pojkarna får den uppmärksamhet som de vill ha påkallar dem uppmärksamheten genom att bryta mot klassrummets regler.*

Skiljer sig något hur du blir behandlad om det är en manlig eller kvinnlig pedagog?

Både mognad och pedagogernas förhållningssätt till elever speglar några av svaren jag fick på denna fråga. Pojkar anses av några elever vara mer omogna och manliga lärare tycks vara de som är hårdare när det handlar om att hålla ordning i klassrummet *"jag tycker männen är hårdare än vad våra kvinnliga lärare är i alla fall de flesta men tror inte det är så stor skillnad kanske"*, *"det beror helt på vilken lärare det är men vissa av våra manliga lärare är gamla och trista och gillar inte att vi små pratar då får vi verkligen en utskällning. Kvinnorna är mer toleranta, men tycker att vi har bra ordning i klassrummet för det mesta jämfört med den skolan som jag gick på innan denna. Där var killarna så omogna och våra lektioner blev inte till någonting för de kunde inte sitta stilla och hålla tyst"*. Enligt eleverna är männen stränga och verkar vilja hålla ett extra öga över pojkarnas uppförande. Detta går i linje med Einarsson (2003) som menar att pojkarna oftast blir behandlade hårdare just av manliga pedagoger och att manliga pedagoger talar mer till pojkarna. Ofta handlar dessa kontakter om tillsägelser men till viss del också om goda kunskaper. Det var dock några elever som inte uppfattade att pedagogens kön har någon betydelse för hur de bemöter flickor och pojkar i skolan *"jag tycker inte att det är någon stor skillnad mellan behandlingen från lärare av olika kön.*

Kan du se skillnader i hur du blir behandlad i olika ämnen?

Ett tydligt mönster var att många elever upplevde att det fanns skillnader i hur de blev behandlade i olika ämnesområden och majoriteten var överens om att idrottslektionerna oftast ger mer utrymme till pojkar. En flicka svarade: *"på idrottslektionerna är skillnaderna störst, tycker pojkarna tar över mycket där och lever om mycket. Ibland känns det som att lärarna på dessa lektioner inte tar hänsyn till våra viljor"*. Detta jämfört med en pojke som svarade: *"på idrottslektionerna är det vi killar som styr men om man tar språk eller något annat ämne typ*

NO så tycker jag tjejerna regerar". Det fanns dock undantag bland flickorna som svarade: "ganska så lika, många tycker säkert att gympan dominerar av killarna men jag anser att vi tjejer är för mesiga och måste stå på oss mer för vi kan vi med". Både flickor och pojkar tycks uppleva att idrott och hälsa är ett skolämne som pojkarna styr över dominerar. Detta stämmer väl överens med tidigare forskning som lyfter fram att idrott och hälsa ofta ses och upplevs som pojkarnas territorium eftersom pojkarna är fysiskt starka, tuffa och är tävlingsinriktade (Holm, 2008; Carli, 2004; Paechter, 2003; Connell, 1996; Parker, 1996).

Sammanfattning

Studien visar att tal utrymmet fördelas olika beroende på vilket ämnesområde som är i fokus. Inom de samhällsvetenskapliga ämnena fick pojkarna 40% och flickorna 60% av talutrymmet jämfört med ungefär 66% för pojkarna och 44% för flickorna i idrott och hälsa. Detta är en stor skillnad som enligt Lpo 94 inte ska existera eftersom alla elever oavsett kön ska vara lika delaktiga. Det var inte bara talutrymmet som fördelades olika inom de två ämnesområdena. När det gällde uppmuntran fick pojkarna 60% och flickorna 40% i samhällsvetenskapliga ämnena jämfört med i idrott och hälsa där flickorna fick 70% av uppmuntran jämfört med pojkarna 30%. Av de tillsägelser pedagogerna delade ut till eleverna fick pojkarna mest. Inom de samhällsvetenskapliga ämnena fick pojkarna 65% och i idrott och hälsa 68%.

Studien visade också att flickorna upplever att pojkarna får mer tid och talutrymme av pedagogerna. Flera elever ansåg att det fanns olikheter i den behandling som de fick från pedagogerna av olika kön. En pojke tyckte att de manliga pedagogerna var hårdare mot just pojkarna. Ett huvudresultat i studien är att pedagogerna ger olika talutrymme i de olika ämnesområdena samhällsorienterande ämnen och idrott och hälsa. Idrott och hälsa är ett ämnesområde som flera elever upplevde att det fanns stora skillnader gällande vilket kön som har störst talutrymme. Eleverna ansåg att pojkar får mer talutrymme och uppmärksamhet och att idrott och hälsa är pojkarnas territorium medan de samhällsorienterande ämnena av pojkarna ansågs vara flickornas domän.

Diskussion

Metoddiskussion

Datansamlingen är en stor del i arbetet och att kunna presentera så tillförlitlig data som möjligt är varje forskares mål för att det inte ska bli diskussioner om huruvida intervjuer och observationer är tillförlitliga eller ej. Trost (1997) menar att reliabilitet kan förklaras med tillförlitlighet. Detta används för att kunna avgöra om en mätning eller undersökning är väl utförd och inte baserad på slumpmässig fakta. Viktigt för trovärdigheten blir det sätt jag ställde frågorna, öppet och inte ledande, eftersom detta hade kunnat påverka elevernas svar och i likhet med Kvale (1997), att ledande frågor kan ha en mycket negativ inverkan för svarens tillförlitlighet i undersökningen. Det som kanske inte riktigt var lika positivt med intervjuerna var, även om jag ansåg att de var formulerade på ett sådant sätt att de skulle vara lätta att förstå, att det uppstod problem för vissa elever att förstå kärnan i frågorna som jag fick förklara.

Vidare menar Trost (1997) att validiteten eller giltigheten är instrument för att veta om svaren är precis som förklaringen, tillförlitlig. Det som verkligen gör att det finns reliabilitet och validitet i kvalitativa och kvantitativa intervjuer eller undersökningar är att det finns reflektioner över de etiska aspekterna i undersökningen som görs. Det som var mindre bra och något jag ångrar i efterhand, är de etiska aspekter där jag inte tänkte klart. Även om samtycke gavs av rektor, berörda pedagoger och elever så gjorde jag ett misstag i att inte samla in samtycke från elevernas föräldrar/målsman. Idag känns det som en självklarhet att, då barn är under 18 år, få föräldrars/målsmannens samtycke.

Patel och Davidsson (1994) menar att det inte bara finns positiva aspekter med observationer utan de negativa aspekterna finns också. De menar att direkta skeenden kan vara svåra att tolka eftersom vi som observerar inte vet om ett beteende är representativt eller spontant. Vidare menar de att genom grundliga förstudier så kan denna problematik elimineras genom att vi då vet vad vi ska ringa in för beteenden som vi skall undersöka. Jag upplevde att en svårighet med att arbeta med observationer var hur jag skulle tolka vissa situationer och reaktioner i klassrums situationerna. Var det jag som inte förstod vad eleven eller pedagogen verkligen menade med det sätt han eller hon förmedlade sitt budskap. Enligt mig så fanns det många svårigheter men även mycket positivt eftersom jag fick alla skeenden direkt framför ögonen och inte berättat till mig via litteratur eller andras åsikter.

Resultatdiskussion

Skillnader i talutrymme mellan olika ämnesområden

Syftet med denna studie var att undersöka hur talutrymmet fördelas mellan flickor och pojkar inom olika ämnesområden, samhällsorienterande ämnen samt idrott och hälsa, och hur elever upplever sig bli behandlade av pedagoger utifrån könstillhörighet inom de olika ämnesområdena i år nio. Studien visar att det finns skillnader i hur talutrymmet fördelas mellan flickor och pojkar inom de samhällsorienterande ämnena och idrott och hälsa. Inom de samhällsorienterande ämnena blev 60% flickor och 40% pojkar tilldelade frågor av pedagogen under lektionerna. Detta tillskillnad mot för i idrott och hälsa där pojkar tilldelas 65-67% av talutrymmet av de båda pedagogerna. Resultatet visar också att eleverna bekräftar detta mönster genom deras upplevelser av att skolämnet idrott och hälsa tycks vara pojkarnas domän. De anser att pojkarna dominerar, tar över, styr och lever om mer på idrott och hälsa

samt att pedagogerna tar hänsyn till pojkarnas viljor men inte flickornas. Detta går i linje med tidigare forskning som visar på hur ämnet är pojkarnas territorium eftersom pojkar är mer fysiskt starka, tuffa och tävlingsinriktade än vad flickor är (Holm, 2008; Carli, 2004; Paechter, 2003; Connell, 1996), men också att pedagogerna behandlar flickor och pojkar olika och ger dem olika stort talutrymme (Larsson, Fagrell & Redelius, 1999).

Studien visar även att pojkar upplever att flickor istället är bättre och har övertaget i andra ämnen såsom språk och naturorienterade ämnen som är förlagda till klassrummet. Detta resultat stämmer väl överens med tidigare forskning som lyfter fram att flickor börjar inta starkare positioner i lärande situationer (jfr Wernersson, 2006; Einarsson & Granström, 2002). Pojkar ges dock mycket mer av både uppmuntran (60%) och tillsägelser (68%) av pedagoger i klassrummet i jämförelse med vad flickor ges. Studien visar att de uppmuntrade ord pedagoger tilldelade pojkar gavs i situationer då de visade på dålig inställning till ämnet, att de inte ville delta i olika arbetssätt som att arbeta med vissa flickor och då störde ordningen. Inom de samhällsorienterade ämnena fick pojkarna ofta uppmuntrade ord av pedagoger som skulle motivera dem att genomföra lektionen på bästa möjliga sätt. Självklart handlade det också om att pojkarna flera gånger störde lektionen till den grad att lektionsplaneringen inte kunde följas. Detta föranledde fler positiva ord eller uppmuntringar men även tillsägelser till pojkarna. Flickorna fick däremot mindre uppmuntran jämfört med pojkarna och de uppmuntrade ord som de fick var oftast kopplade till bra svar på frågor som de blev tilldelade. När det gäller tillsägelser tilldelades pojkar dessa i situationer när de pratade rakt ut, inte tog hänsyn till när andra pratade som räckt upp handen, kommenterade hur lektionen skulle genomföras och helt enkelt störde sig på pedagoger och hennes undervisningsform. I likhet med Öhrn (1990) upplever jag att pojkarna uppträdde omoget och har till syfte att påkalla pedagogens uppmärksamhet genom att bryta mot klassrumsreglerna. Detta kunde visa sig genom att pojkar fick frågor som de inte kunde svaret på och då började de kritisera något som pedagoger gjort eller att hon inte förklarat nog bra, trots att frågan oftast var väl formulerad. Flickorna fick mest tillsägelser för att de pratade under genomgångar och när de som tilldelats frågan skulle prata. Öhrn (1990) menar att en förklaring, enligt henne, är att pojkar ofta kommenterar undervisningsformen, dess innehåll, hur pedagoger bedriver lektionen men också att pojkarna syns mer fysiskt och ber om pedagogers uppmärksamhet mer än flickor.

Inom idrott och hälsa är det motsatt mönster gällande uppmuntran, det ges i mycket högre grad till flickor (70%) än till pojkar (30%). Däremot de tillsägelser som ges domineras av pojkarna, liksom i de samhällsorienterade ämnena. Pojkarna som var mycket livliga och högljudda under idrott och hälsa lektionerna fick ofta hållas tillbaka och fick flertalet tillsägelser för att ordningen i idrottssalen inte skulle störas allt för mycket. Öhrn (1990) menar att pedagoger ofta ger positiv och negativ kritik till pojkars arbetsinsats för att behålla kontrollen över klassrummet. Detta är något som jag upplevde under mina observationer och det stämmer överens med min studie.

Trots att studien visar att eleverna är mycket medvetna om jämställdhetsbegreppet och att skolan arbetar hårt med dessa frågor gentemot eleverna, tycks det inte vara tillräckligt. Den skillnad i talutrymme mellan de olika ämnesområdena som denna studie visar, tyder på att skolan måste arbeta hårdare utefter de jämställdhetsföreskrifter som Lpo 94 föreskriver. Det handlar framförallt om att främja kvinnors och mäns lika rätt och möjligheter, att pojkar och flickor inte ska behandlas på olika sätt beroende på vilket ämne som är i fokus. Det tyder på att skolan fortfarande har en hel del att arbeta vidare med gällande jämställdhetsfrågor och

värdegrundsarbete. Precis som Sabljar (2004) betonar, är skolan en mycket viktig institution för arbetet med jämställdhet i samhället eftersom barn tillbringar stor del av dygnet där.

Slutsats

Skolan som jag gjort min studie på i Uppsala kommun är nog inte mer annorlunda än någon annan skola. Mina studier visar att skillnader i talutrymme mellan flickor och pojkar inom olika ämnesområden existerar i dagens skola. Självklart arbetar skolan med jämställdhet och respekt men jag tror att skolverket måste arbeta hårdare med att landets alla skolor ska ha samma behandling till eleverna i alla ämnen och inte skilja på sättet att bemöta eleverna med exempelvis talutrymme. Sabljar (2004) belyser även hur viktigt arbetet med jämställdhet är eftersom skolans arbete avspeglar samhället i stort. Kloka ord som bör påverka hur skolan i framtiden bör arbeta för att skapa goda samhällsmedborgare.

Fortsatt forskning

Detta ämne går att gräva djupt i och det skulle vara intressant om studier gjordes runt om i landet för att få en rikstäckande undersökning. Den studie som jag utfört i Uppsala kommun kanske inte ger samma resultat inom en annan kommun. Skolan ska verka för att alla elever får samma chans och samma utbildning, det ska ges i Kiruna som i Malmö, men är det skillnader hur eleverna bemöts med till exempel fördelningen av talutrymme på olika platser i Sverige? Det är något som vore intressant att undersöka i en ny studie som täcker hela vårt avlånga land. Som blivande pedagog kommer jag verkligen att ha denna studie i åtanke varje dag jag går till jobbet. Med det resultat som jag fått fram genom min studie kommer jag vara noggrann med att talutrymmet fördelas jämnt över min klass så alla får sin chans.

Referenser:

Biddulph, S. (1998). *Raising boys*. London: Thorsons.

Butler, J. (1993) *Bodies that matter. On the discursive limits of sex*. New York. Routledge

Carli, B. (2004) *The making and breaking of a female culture: the history of Swedish physical education "in a different voice"*. Göteborg: Acta Universitatis Gothoburgensis

Connell, RW. (1996) *Politics of changing men*. Tillgänglig: <http://www.australianhumanitiesreview.org/archive/issue-Dec-1996/connell.html>

Clarricoates, K. (1978) "Dinosaurs in the classroom. A re-examination of some aspects of the 'hidden' curriculum in primary schools." *Women's Studies International Quarterly*.

Davies, B. (1989) *Frogs, tails and feminist tales. Pre-school children and gender*. Sydney. Allen and unwin.

Einarsson, C., & Granström, K. (2002). Gender-biased interaction in the classroom: the influence of gender and age in relationship teacher and pupil. *Scandinavian Journal of Educational Research*, 46, 117-127.

Einarsson, C.(2003) *Lärares och elevers interaktion i klassrummet*. Linköping: Linköpings universitet.

Fuss, D (1989) *Essentially speaking: feminism, nature & difference*. New York: Routledge.

Good, T, Sikes, J and Brophy, J (1973) *Effects of teacher sex and student sex on classroom interaction*. *Journal of Educational Psychology* nr.65

Gothlin, E. (1999) *Kön eller genus*. Göteborg: Nationella sekretariatet för genusforskning.

Hammersley, M & Atkinson, P (1995) *Ethnography: Principles in practice*. London. Routledge

Hargreaves, A (1998) *What's worth fighting for in education?* Buckingham : Open University Press in association with the Ontario Public School Teachers' Federation, 1998

Holm, A-S. (2001) *Relationer i skolan. En studie av feminiteter och maskuliniteter i skolna*. Göteborg: Acta Universitatis Gothoburgensis.

Kvale, K. (1997). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.

Larsson, H. (2001) *Iscensättning av kön i idrott. En nutidshistoria om idrottsmannen och idrottskvinnan*. Lärarhögskolan Stockholm: HLS förlag.

Lpo 94. (2006) *Läroplaner för det obligatoriska skolväsendet och de frivilliga skolformerna*. Stockholm: Utbildningsdepartementet.

Paechter, C. (2003) Power, bodies and identity: how different forms of physical education construct varying masculinities and feminities in secondary schools. *Sex education* 3(1), 47-59.

Parker, A (1996) The construction of masculinity within boys physical education. *Gender and education* 8(2), 141-157.

Patel, R & Davidson B. (1994) *Forskningsmetodikens grunder – att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. Lund: Studentlitteratur.

Sabljar, J & C. (2004) *Elfte steget – vägen dit. En metod bok för praktiskt jämställdhetsarbete i förskolan och skolan*. Lund: Svenska ESF-rådet i Skåne län.

Skelton, C. (2006). I Skelton, C., Francis, B & Smulyan, S (Eds.), *The SAGE Handbook of Gender and Education*. London: SAGE

Skolverket (rapport nr.47 (1994) Flickors och pojkars olika förutsättningar och villkor. Rapporten beskriver flickors och pojkars olika villkor och förutsättningar i skolan, på vägen från skolstarten fram till och med gymnasieskolan. Rapport nr: 47. 94:81. Stockholm: Skolverket.

Skolverket (1999). *Gemensamhet i mångfalden: En rapport om 32 skolors arbete med värdegrunden i praktisk tillämpning*. Stockholm: Liber Distribution.

Trost, J, (1997) *Kvalitativa intervjuer*, Lund: Studentlitteratur

Wernersson, I. (2006). Könsskillnader i skolprestationer. En text som kartlägger de olika ideologiska förändringarna som inträffat under de senaste åren. Bidrag till forskarbilagan till *Könsskillnader i måluppfyllelse och utbildningsval*. Rapport 2006:287. Stockholm: Skolverket.

Wernersson, I. (1977) *Könsdifferentiering i skolan*. Gothenburg Studies in Educational Sciences nr 22. Acta Universitatis Gothoburgensis.

Whitehead, S. (2002) *Men and masculinities*. Cambridge: Polity press

Öhrn, E. (1990). *Könsmönster i klassrumsinteraktion. En observations- och intervjustudie av högstadielärares lärarkontakter*. Göteborg: Acta Universitatis Gothoburgensis.

Elektroniska källor:

Idrottsforum.org (2005, 14 december) *Kön, idrott och skola*
http://www.idrottsforum.org/articles/larsson/larsson_fagrell_redelius/larsson_fagrell_redelius_051214.html

Intervjuer

Bilaga 1

- 1) Vad är jämställdhet för dig?
- 2) Tycker du att du blir likvärdigt behandlad i dagens skola?
- 3) Skiljer sig något hur du blir behandlad om det är en manlig eller kvinnlig pedagog?
- 4) Kan du se skillnader i hur du blir behandlad i olika ämnen?

Kategoriskt schema.

Här indelades flickor och pojkar i två olika kolumner för att enklare kunna se mönster och kunna analysera resultaten.

Ämnesområde:

Manlig eller kvinnlig pedagog:

1 a) Ställda frågor till elever med uppräckt hand:

Flickor:

Pojkar:

b) Följdfrågor:

Flickor:

Pojkar:

2 a) Ställda frågor till elever med ej uppräckt hand:

Flickor:

Pojkar:

b) Följd frågor:

Flickor:

Pojkar:

3) Uppmuntrande ord till eleverna:

Flickor:

Pojkar:

4) Uppmuntrande gester till eleverna:

Flickor:

Pojkar:

5) Antal tillsägelser till eleverna.

Flickor:

Pojkar:

6) Utdelade uppgifter till eleverna (Läsning, visa på kartan, dela lag, plocka fram utrustning, etc)

Flickor:

Pojkar:

7) Antal gånger eleverna pratar utan att räcka upp handen:

Flickor:

Pojkar:

8) Antal gånger som eleverna påkallar pedagogens uppmärksamhet genom att bryta reglerna i klassrummet:

Flickor:

Pojkar.